

Lundsangeren (*Phylloscopus trochiloides viridanus* Blyth) iagttaget på Als.

Af BØRGE PALM.

(With a Summary in English: The Greenish Warbler (*Phylloscopus trochiloides viridanus* Blyth) observed in Denmark).

Den 5. juni 1952 iagttog jeg i en halv times tid en syngende Lundsanger (*Phylloscopus trochiloides viridanus*) i Miang fredskov på Als. Arten er ikke tidligere iagttaget i Danmark. Jeg havde allerede opholdt mig i den lille skov et stykke tid, da fuglen pludselig kl. ca. 12 begyndte at synge på ret nært hold ca. 10 m oppe i trækronerne. Min første indskydelse var, at det muligvis var en Lille Fluesnapper; men ved nærmere aflytning lød sangen tillige temmelig gærdesmutteagtigt, selv om den ikke helt havde Gærdesmuttens smæld. Jeg huskede nu, at denne sammenligning flere steder i litteraturen var benyttet for Lundsangeren, og da jeg omsider fik den syngende fugl i kikkerten, afsløredes den da også ganske rigtigt som en *Phylloscopus*, der iøvrigt meget lignede en Almindelig Løvsanger: Rygsiden var grågrønlig, undersiden hvidlig (men ikke renhvid), og den lyse stribe over øjet var ret kraftig. Trods ivrig spejden lykkedes det ikke at opdage den hvidlige tværstriben i vingen, som ofte adskiller denne art (og Nordsangeren, *Ph. borealis*) fra de tre almindelige danske løvsangerarter. Derimod skulle et par akustiske iagttagelser vise sig at være af betydning for den endelige artsbestemmelse. Dels blev jeg nemlig opmærksom på, at sangen ofte lød udpræget stillitsagtigt; og dels lykkedes det gentagne gange at høre fuglens lokkestemme, der havde en ganske ejendommelig gråfluesnapperagtig klang; de første gange, denne lyd hørtes, ville jeg næppe tro, at den kom fra en løvsangerart, men de sidste gange kunne stemmen med fuld sikkerhed henføres til den interessante *Phylloscopus*.

Mine iagttagelser over denne fugl var altså følgende:

- 1) Dens udseende var nærmest som Almindelig Løvsanger, dog øjensynligt med mere hvidlig underside.
- 2) Mit første indtryk af sangen var, at den muligvis stammede fra Lille Fluesnapper, hvis sang jeg kender fra tidligere tid.

- 3) Sangen lød iøvrigt udpræget gærdesmutteagtigt, selv om den ikke var nær så smeldende.
- 4) Sangen havde tillige en udpræget stillitsagtig klang.
- 5) Lokkestemmen var ligeledes stærkt afvigende fra de 3 almindelige løvsangerarters og mindede i klangen om Grå Fluesnapper.

Det skal understreges, at jeg under iagttagelsen ude i skoven kun havde forhåndsviden om de under 1 og 3 nævnte kendetegn; der kan altså ikke være tale om selvsuggestion for så vidt angår de under 2, 4 og 5 nævnte kendetegn.

Miang-fuglen tilhørte afgjort ikke nogen af de 3 almindelige danske løvsangerarter. Både sang og lokkestemme var så afvigende, at de ikke kunne falde ind under selv den videst tænkelige individuelle variation hos de tre arter. Fuglens udseende var ganske afvigende fra Skovsangerens.

Søger man blandt de andre løvsangerarter, som hidtil er iagttaget i Nord- og Mellemeuropa (inklusive Helgoland, Fair Isle m. m.), vil man imidlertid straks hæfte sig ved *Phylloscopus viridanus*, som i de sidste årtier har bredt sig stærkt mod nordvest i Sydøstfinland og mod vest til Østpreussen og langs den tyske Østersøkyst til Rügen (se nærmere nedenfor); man har da også lige siden midten af 1930'erne ventet, at denne art ville nå frem til Danmark (HELMs 1937).

Måske bør man dog ikke uden videre se bort fra muligheden for en forekomst af følgende tre løvsangerarter: Nordsangeren (*Ph. borealis*), som yngler i det nordlige Lapland og hvis træk hovedsageligt går til og fra sydøstlige vinterkvarterer; Bjergsangeren (*Ph. bonelli*), som yngler i de mellemeuropæiske bjergegne; endelig den sibiriske art Hvidbrynet Løvsanger (*Ph. inornatus*), som bl. a. er faldet ved et af de danske fyr. Chancen for at nogen af disse 3 arter skal forvilde sig til Danmark i sommertiden er imidlertid ganske minimal; de er alle uhyre sjældne i hele Nordeuropa, selv på Helgoland, bortset fra Hvidbrynet Løvsanger under efterårstrækket, og bortset fra Nordsangeren på dens arktiske ynglepladser. Det viser sig da også, at ingen af de 3 arters kendetegn lader sig forene med mine iagttagelser. Hvidbrynet Løvsanger har bl. a. 2 kraftige hvide tværbånd i vingen, således at allerede dens udseende afviger ganske fra Miang-fuglens; og både Nordsangeren og Bjergsangeren skal have en trillende, skovsangeragtig sang, helt forskellig fra Miang-fuglens livlige og afvekslende melodi (ROSENBERG 1942; STADLER 1929).

Tilbage bliver faktisk kun muligheden for, at Miang-fuglen var en Lundsanger. Denne formodning bliver til vished ved en nærmere undersøgelse, som viser, at mine iagttagelser stemmer fuldstændigt overens med angivelserne i litteraturen om denne art. Sangen sammen-

lignes således af næsten alle iagttagere med Gærdesmuttens sang (SICK 1931, TISCHLER 1923, m. fl.). Også ligheden med Stillitsens sang er fremhævet (SICK 1931, KALITSCH 1935). Endvidere drager flere iagttagere sammenligning med Lille Fluesnappers sang (TRINCKER ifølge TISCHLER 1923, KUHK & STEINFATT (Ornith. Monatsberichte 1933-34), ROSENBERG 1949). Sidstnævnte sammenligning skyldes sikkert ikke mindst, at den ellers meget afvekslende sang sædvanligvis indledes med nogle få ret stereotype toner, som meget minder om indledningen hos Lille Fluesnapper; dette var meget iørefaldende hos Miang-fuglen og fremhæves af næsten alle iagttagere, enten direkte eller indirekte gennem de bogstaverede gengivelser af sangen. Sangen er desuden blevet sammenlignet med Jernspurvens, Træløberens og Guliriskens. Lokkestemmen er blevet sammenlignet med Gul Vipstjerts (KUHK). Den bogstaveres på forskellig vis: *djie* eller *zjie* (TISCHLER 1923), *zire* (NEUBAUR ifølge TISCHLER 1923), *zilip* (KRAMER 1930), *dschiläb* (ROBIEN, Ornith. Monatsberichte 1935), *trib* (MYLIUS, Ornith. Monatsberichte 1930); men trods forskellighederne i bogstaveringen får man et tydeligt indtryk af, at lokkestemmen er ganske afvigende fra Løvsangerens og Gransangerens bløde, opadsvungne fløjt. KUHK beskriver den således: »Als Lockruf notierte ich tsië oder tjie, zweisilbige Rufe, deren zweiter Teil eine Terz bis Quart tiefer liegt als der erste, manchmal aber auch auf gleicher Höhe bleibt: »tsili««. Alle de anførte bogstaveringer harmonerer udmærket med min opfattelse af stemmen, idet navnlig de indflettede j'er i bogstaveringerne utvivlsomt markerer den nævnte hårde, urene, grå-fluesnapperagtige klang.

Som nævnt lykkedes det ikke at se det hvidlige vingebånd med sikkerhed; måske skyldtes det, at fuglen stedse færdedes ca. 10 m oppe i trækroneerne, hvor den smuttede livligt omkring under en dårlig synsvinkel (skråt nedefra) og i skiftende lys og skygge fra bladhanget; men iøvrigt er det slet ikke sikkert, at vingebåndet overhovedet var synligt. Flere iagttagere fremhæver, at vingebåndet kan være meget vanskeligt eller umuligt at få øje på hos de gamle fugle i juni-juli, selv under de bedste observationsforhold (TISCHLER 1923, KUHK, BANZHAF & ROBIEN, Ornith. Monatsberichte 1933-35); og kun 2 af samtlige tyske iagttagere anfører, at de har set et tydeligt vingebånd (NATORP, KALITSCH 1935). WITHERBY (1943, p. 14) betoner, at dette kendetegn varierer betydeligt, og at vingebåndet ofte forsvinder ved afslidning af fjerkanterne; han anfører, at forårsfældningen finder sted så tidligt som i marts-april.

Den iagttagne Lundsanger i Miang fredskov opholdt sig udelukkende i en større bestand af eg og ask. Den sang som nævnt livligt en halv times tid midt på dagen, men om aftenen kl. ca. 19-20 eftersøgte den forgæves i det pågældende skovparti. Måske kan det virke lidt overraskende, at den første danske iagttagelse af denne østlige art kommer fra den syd-

vestlige del af landet; men artens fremstød i de seneste årtier var jo ikke mindst rettet mod vest, bl. a. langs den tyske Østersøkyst, og iøvrigt har jeg forlængst hørt forlydender om 2 formodede forårsagttagelser fra Østdanmark (Møn og Glænø).

Udbredelse i Europa. (Efter SUOMALAINEN 1936 og VÄLIKANGAS 1951). *Phylloscopus trochiloides* er en asiatisk art, men den vestlige, meget udprægede form (*viridanus*) findes udbredt i et bælte omkring 55.–60. breddegrad langt ind i Europa, over Rusland til Sydøstfinland, Estland, Letland og Litaven samt Østpreussen.

Indvandringen til Østpreussen fandt sted østfra så sent som i 1920 (1917?) og nærmest følgende år. I 1933 (1932?) skete øjensynligt et fremstød mod vest langs den tyske Østersøkyst til det vestligste Pommern, inklusive Rügen, hvor arten siden har ynglet regelmæssigt.

I Finland blev arten truffet første gang 1928 og for første gang i større antal 1935. I 1937 konstateredes en vældig invasion til 2 øer i den finske bugt: Tytärsaari og Suursaari (Hogland), hvor arten ikke blev iagttaget 1936. På Tytärsaari, der omtrent er på størrelse med Fæmø i Smålandshavet, iagttoges sommeren 1937 ikke mindre end 47 syngende hanner, hver på sit faste territorium. 1938 var antallet mindst lige så stort, 1939 muligvis noget mindre. Invasionen på Tytärsaari 1937 fandt først sted fra og med 8. juni i nøje tilknytning til en kraftig varmebølge; arten blev ikke iagttaget under ekskursionerne på øen 3.–7. juni. Fra de seneste år meldes på ny om fremstød mod nordvest, som bl. a. har ført til yngleforekomster ved Lammi, ca. 61° n, 25° ø (flere par 1948–50). 1949 iagttoges syngende hanner bl. a. i Örebro i Sverige, ved Åbo/Turku og ved Kuopio. Ifølge en meddelelse af LENNART LUNDHOLM i Vår Fågelvärld 1952, p. 11, iagttoges netop i dagene omkring 5. juni 1952 flere eksemplarer af arten ved Ottenby på Ölands sydspids.

Ankomst om foråret. Trods artens fremstød så langt mod vest synes hele den europæiske bestand af ynglefugle stadig at overvintre i Indien. Fra dette sydøstlige vinterkvarter vender de øjensynligt først tilbage til ynglepladserne omkring Østersøen i slutningen af maj eller begyndelsen af juni. Den tidligste tyske observation ifølge litteraturen er fra Rügen 23.5.34 (STEINFATT). Endvidere er arten observeret ved Rossitten 28.5.29 (SCHÜZ), på Hiddensee ved Rügen 31.5.39 (BODENSTEIN) og på Helgoland 2.6.30 (MYLIUS). Ifølge GÄTKE blev arten truffet på Helgoland 30.5.1879 og 3.6.1880. Fra 1935 foreligger følgende tidlige iagttagelser fra Østpreussen: 30.5 flere mellem Warnicken og Rauschen i Samland (KALITSCH 1935); endvidere (ifølge MANGELS & SCHÜZ): 30.5 Königsberg, 30.5 Bartenstein, 1.6 Heilsberg, 2.6 Königsberg og 5.6 Rossitten. I 1933 var de tidligste iagttagelser følgende (SCHÜZ m. fl.): 2.6 Königsberg, 3.6 Zoppot ved Danzig, 5.6 Rossitten, 5.6 Rügen og 6.6 Greifswalder Oie. Miang-fuglen blev altså observeret straks efter artens normale ankomsttid i Østersøområdet.

SUMMARY IN ENGLISH

The Greenish Warbler (*Phylloscopus trochiloides viridanus* Blyth) observed in Denmark.

A singing Greenish Warbler (*Phylloscopus trochiloides viridanus*) was observed on the island of Als near the east coast of South Jutland on 5. June 1952. This species has not previously been observed in Denmark. The bird stayed in a mixed growth of oak and ash where it moved briskly about 10–15 metres above the ground. The observer compares the song to that of *Muscicapa parva*, *Troglodytes troglodytes*, and *Carduelis carduelis*. The call note was repeatedly heard; it resembled in character that of *Muscicapa striata* but not that of *Phylloscopus trochilus*. According to the literature the species has been observed in Germany, inclusive of East Prussia, on and from 28. May, on a single occasion as early as 23. May. The observation was made on Als immediately after the normal dates of arrival in the Baltic area. According to a communication by LENNART LUNDHOLM in "Vår Fågelvärld" **11**, 1952, p. 81, several specimens of this species were observed near Ottenby on the south point of Öland (S. E. Sweden) just in the days round 5. June 1952.

Literatur.

- HELMS, O. 1937: Dansk Ornith. For. Tidsskr. **31**, p. 51–52.
 KALITSCH, L. v. 1935: Beitr. z. Fortpfl. biol. d. Vögel **11**, p. 176.
 ORNITHOLOGISCHE MONATSBERICHTE **38-49**, 1930–1941.
 ROSENBERG, E. 1942: Nordsångaren (*Ph. borealis*). – Våra Fåglar i Norden, **1**, p. 374–76.
 — 1949: – Vår Fågelvärld **8**, p. 173–75.
 SCHULZ, H. 1944: Das Vorkommen des Grünen Laubsängers (*Ph. trochiloides viridanus*) auf Rügen. – Ornith. Monatsberichte **52**, p. 154–55.
 SICK, H. 1931: Beitrag zur Kenntnis der Stimmen von ... *Ph. nitidus viridanus*. – Mitt. Ver. sächs. Orn. **3**, p. 153–54.
 STADLER, H. 1929: Die Stimmen der Alpengvögel: Berglaubsänger (*Ph. bonelli*). – Verh. Orn. Ges. Bayern **18**, p. 308–17.
 SUOMALAINEN, H. 1936: Der Grüne Laubsänger (*Ph. nitidus viridanus*) in Finnland, nebst einige Hauptzügen seiner Ausbreitungsgeschichte. – Ornis Fennica **13**, p. 89–124.
 TISCHLER, F. 1923: *Ph. nitidus viridanus* ein Brutvogel Ostpreussens. – Ornith. Monatsber. **31**, p. 1–5.
 VÄLIKANGAS, I. 1951: Die Expansion von *Ph. trochiloides viridanus* im nordwesteuropäischen Raum, insbesondere nach Finnland, und ihre Ursachen. – Ornis Fennica **28**, p. 25–39.
 WITHERBY, H. F. 1943: The Greenish Warbler (*Ph. trochiloides viridanus*). Description. – The Handbook of British Birds **2**, p. 13–14.